

Posudek oponenta disertační práce Jana Mrvy

“Španělsko-portugalská hranice jako multilingvní jazyková oblast”

předkládané v roce 2023 na *Ústavu románských studií*

I. Stručná charakteristika práce

Předložená dizertační práce se zabývá stavem užívání minoritních jazyků v pohraničních oblastech ležících mezi Španělskem a Portugalskem (port. A Raia/ špan. La Raya). Teoretický rámec, do něhož je zasazena výzkumná část studie, je podrobně popsán v kapitole „Základní teoreticko-praktická východiska“. Zde autor definuje pojmy jako například jazykové plánování, standardizace, multilingvismus, vertikalismus a etnolingvistická vitalita. Třetí kapitola „Španělsko-portugalská hranice a její jazyková specifika“ je věnována těm varietám, kterými se hovoří v oblasti *Raia*, a sice varietám galicijsko-portugalským, západním astursko-leonským, ale také extermadurštině. Zároveň je velmi vhodným způsobem kladen důraz na – s problematikou související – historický a společenský kontext, který vysvětluje současný stav užívání jazykových variet. Jde o velmi důležitou součást studie, kterou navíc adekvátním způsobem autor klade do souvislosti s Evropskou chartou regionálních či menšinových jazyků. Co se vlastního výzkumu týče, ten začíná na straně 103 kapitolou čtvrtou nazvanou „Terénní výzkum – vertikalismus a etnolingvistická vitalita“. V té autor vymezuje předmět zájmu na dvě variety: mirandštinu a leonštinu. Nutno konstatovat, že autor opřel sociolingvistický výzkum o relevantní bibliografické reference, s nimiž nás seznamuje již ve druhé kapitole: pro příklad uveďme E. Haugena, Uriela Weinreicha, M. Clyneho, S.H. Keisera, J.R. Browna, J. A. Fishmana, H. Ehalu. Autor se zabývá především otázkou standardizace a stupně právní ochrany, porovnává skutečnosti, na základě vlastního sběru dat realizuje komparativní studii a hájí názor, že stav dvou jazyků se značně odlišuje co do vitality a vertikalizace a potvrzuje svou hypotézu stanovenou na straně 103, totiž, že vzhledem k odlišnému historickému a sociálně politickému vývoji Španělska a Portugalska v mirandské jazykové oblasti je postoj mluvčích k jazyku více kladný, než v leónské jazykové oblasti. Podařilo se potvrdit i další hypotézy, totiž že v závislosti na rozvinutějším systému právní ochrany mirandštiny je minoritní jazyk ve zkoumané lokalitě více zastoupen, s čímž souvisí také proces folklorizace, a že preference týkající se užívání minoritního jazyka se budou stran mluvčích soustředit v největší míře na rodinné prostředí. Získaná data však nepotvrdila – jak autor sám uvádí – hypotézu o tom, že mluvčí leonštiny prokazují hlavně kvůli nedostatečné právní ochraně minoritního jazyka vyšší

angažovanost v otázkách bezprostředně souvisejících s touto tematikou. V závěru se zabývá výsledky terénního výzkumu.

Práce má rozsah cca 160 NS, vlastnímu výzkumu je věnováno cca 27 NS.

Práci považuji obecně za zdařilou, přestože by mohly některé body – viz následující komentář - stát za zvážení v případě možné budoucí publikace.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Jak již bylo zmíněno, viz výše, práce si zcela jistě zaslouží přípuštění k obhajobě. CO bych vyzdvihla je relevance a autentičnost dat získaných přímo v terénu. Ty mají v jakémkoliv jazykovědném výzkumu velký význam. Ta pak mají potvrdit či vyvrátit hypotézy stanovené na základě empirické zkušenosti, což významně přispívá ke kvalitě práce. Velmi kladně hodnotím strukturu a přehlednost práce, koherentní a argumentační logiku.

Zároveň bych si však dovolila pár kritických komentářů, které by snad bylo vhodné vzít v potaz, bude-li autor zvažovat publikaci dizertační práce.

Tu největší výhradu bych si dovolila poznamenat k rozsahu vlastního výzkumu. Jak vyplývá z výše uvedeného, je mu věnováno necelých 30 stran. Domnívám se, že sběr dat, který byl zcela jistě časově velmi náročný, mohl být v práci bohatěji zužitkován. Větší pozornost by si zasloužilo snad i kongruenční propojení sociolingvistických faktorů a jednotlivých odpovědí, i když pravdou je, že problém nízkého počtu mluvčích sledovaných variet neumožnil data více rozšířit a diverzifikovat. Jde však o data autentická a věrohodná a to je důležité. Údaje uvedené v tabulce jsou vysoce relevantní, proto i přes doporučení rozšířit jejich analýzu považuji za dostačující pro dosažení stanovených cílů a ověření stanovených hypotéz.

Další výhrady jsou pak méně relevantní, ale uvádím je pro případ zvážení publikace disertační práce.

V obecné části bych možná podrobněji uvedla některé relevantní souvislosti: to se týká například pojmu *galicijština*, který autor užívá v historickém kontextu 12. a 13. století (a s tím související pojednání o diglosii galicijština – latina v období romanizace Pyrenejského poloostrova), dále pak výskytu epentetického *E* u slov začínající na „i“ a možného vysvětlení jevu jako pozůstatku staré portugalštiny, v níž nebyl tento jev nebyl raritní (*eidade, eigreja*), kodifikace portugalštiny související s léty 1536 – 1540 (mohly být uvedeny bližší souvislosti

těchto časových milníků). Některá místa výzkumu by mohla být rozšířena o další kritéria: například v otázce vertikálního a jazykového plánování mohl autor vycházet i z dalších zdrojů: například že v oblasti Leónu slouží k oživení leonštiny různé projekty – některé z nich spočívají například ve využití leonštiny v toponymii .. atd. (<https://www.europapress.es/castilla-y-leon/noticia-leon-renovara-750-placas-nombres-calles-castellano-leones-20210223131727.html> anebo <https://www.leonoticias.com/leon/calles-leon-rotuladas-castellano-leones-personajes-fallecidos-20230331095246-nt.html>).

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

1. *Struktura argumentace.*

CO se argumentace týče, jde o zdařilý aspekt práce. Ta je jinak velmi přehledná a vede k jasnému cíli: k potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz na základě pevně stanoveného teoretického rámce. Praktická a teoretická část spolu úzce souvisí. Cíle bylo s přehledem dosaženo. Výklad je srozumitelný.

2. *Formální úroveň práce*

Z hlediska jazykového zpracování bych snad jen upozornila na drobné překlipy: změnšování (22, 95) předávají (22, 149) , vzdělávací (51, 52, 72 79, 95,101), pátem (22), jedními (23), minortinho (23, 120), běžně (23), uznáváná (24) , zdrůraznit (s. 29), kominukaci (77), sitauce (81) v radě druhé (87), skrze práci Vasconcelos)92), socilingvistický (96). . Názvy v cizím jazyce bych osobně upřednostnila psát *kurzivou* a zároveň bych doporučila autorovi používat pro účely vyváženosti názvy nejen španělské, ale také portugalské (*cultura castreña* versus *castreja*, *mochileirus* versus *contrabandos*). Občasné jsou ne zcela obvyklé výrazy: v tom případě bych volila označení *kurzivou* (např. *kooficializace* -str 34, 72, 97 *všezastřešující* – str. 25).

3. *Práce s prameny či s materiálem*

Studie je založena vesměs na primárních zdrojích, což podle mého názoru přispívá k její kvalitě. Pro případnou publikaci by však bylo vhodné sjednotit uvedené prameny. Někdy se liší údaje v textu od těch, které jsou v seznamu použité literatury (*Wie* –2010 *versus* 2000, *Vetter* –2007

versus 2017, LLamazares - 2019 *versus* 2016, Zamora Vicente 1996 *versus* 1969). Některé prameny uvedené v textu nejsou zmíněny v seznamu použité literatury (Weinreich, O'Rourke et al. (2018), Pidal 1960, Haugen 1962). Někdy dochází k překlepu (Rindle/Rindel, Sloboda/Svoboda, Braunmuller/Branmuller , Hricsina/Hriscina). U některých částí bych bibliografii rozšířila. Například, když autor uvádí shodu názorů, mohl by zmínit více souvisejících zdrojů a ne jen jeden (např str. 78 – SOuta Cabo 2008). Stupně ohroženosti definované UNESCEM dle dostupných zdrojů Language Vitality and Endangerment (unesco.org) neuvádí autorem zmíněný stupeň „zranitelný“: viz výčet *safe* 5, *unsafe* 4, *definitely unsafe* 3, *severely endangered* 2, *critically endages* 1, *extinct* 0. Možná vycházel z jiných zdrojů (doporučila bych je však uvést).

Občas se vyskytuje nepřesný překlad citace (str. 31) a někdy nejsou originály doloženy.

Dotazy k obhajobě

- **Jaké syntaktická shody a odlišnosti bychom mohli najít při porovnání leonštiny a mirandštiny?**
- **V textu je zmínka o fyzickém trestání za užívání leonštiny (str. 126). Vztahuje se tato informace k dnešní době?**
- **Pojmu *folklorizace* je v práci použito spíše v negativním významu jakési hrozby ztráty autentičnosti. Nelze však na něj pohlížet přeci jen jako na jeden z mála nástrojů, který by mohl přispět k přežití a zviditelnění dialektu/variety?**
- **Lze predikovat nějakou změnu v budoucím vývoji *folklorizace* leonštiny?**
- **Pokud jsou variety ohroženy, do jakého stupně ohroženosti (dle kritérií stanovených v teoretickém rámci) byste je zařadil?**

IV. Závěr

Podle mého názoru předložená disertační práce odpovídá požadavkům na ni kladeným. Doporučila bych ji proto k obhajobě a předběžně ji klasifikuji jako **prospěl**.

5.12.2023

doc. Mgr. Iva Svobodová, Ph.D.

